

DISERTACIJA APIE EPIGRAFINIŲ MEMORIALINIŲ ĮRAŠŲ KOMUNIKACIJĄ

Fausta Kepalienė | Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Knygotyros ir leidybos tyrimų katedra
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: fausta.brasaite@kf.stud.vu.lt

2016 m. gruodžio 9 d. Kšištofas Tolkačevskis sėkmingai apgynė socialinių mokslų srities komunikacijos ir informacijos krypties daktaro disertaciją „Epigrafinio įrašo kultūra ir komunikacija: XIX a. Vilniaus memorialinių įrašų pagrindu“. Mokslinis vadovas – prof. habil. dr. Domas Kaunas. Gynimo taryba: pirmininkas – prof. dr. Arvydas Pacevičius (socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija), nariai: prof. dr. Rimvydas Laužikas (socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija), prof. dr. Aušra Navickienė (socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija), prof. dr. Elena Macevičiūtė (socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija), doc. dr. Silva Pocyte (humanitariniai mokslai, istorija).

Disertacijoje tiriama XIX amžiaus epigrafinių memorialinių įrašų komunikacija epigrafikos kultūros kontekste. Disertacijos tyrimo objekto problematika kyla iš paties epigrafikos kaip mokslo apibrėžimo ir jo objekto ribų nustatymo sunkumų, epigrafinio rašto funkcijos neapibrėžtumo ir neatskleisto epigrafinio įrašo kaip komunikacijos priemonės funkcionalumo. Aktualizuodamas šią problematiką K. Tolkačevskis disertacijoje kelia tikslą konceptualizuoti ir susintetinti komunikacijos ir informacijos mokslų metodais grįstą metodologinę prieigą prie epigrafinių memorialinių įrašų ir ja remiantis ištirti XIX a. Vilniaus įrašus kultūros kontekste.

Disertacijos tyrimo chronologinės ribos apima 1795–1864 m., geografiniu požiūriu tirti Vilniaus miesto memorialiniai epigrafiniai įrašai. K. Tolkačevskis disertacijoje siekė ištirti tradicine prieiga grįstą požiūrį į epigrafinius šaltinius ir nustatyti tokių tyrimų galimybes; pasirinkti komunikacijos ir informacijos mokslų įrankius, tinkamus taikyti praktiškai tiriant epigrafinius įrašus; atskleisti Vilniaus epigrafinių įrašų kultūrą tiriamuoju laikotarpiu; iš-tirti Vilniaus epigrafikos kaip komunikacijos priemonės funkcionavimo XIX a. visuomenėje galimybes.

K. Tolkačevskio disertacijos šaltiniotyrynę bazę sudaro autoriaus užfiksuoti 1795–1864 m. antkapių, paminklų, monumentų bei atminimo lentų įrašai (disertacijoje įrašai fiksuojami originalo kalba greta pateikiant vertimą į bendrinę lietuvių kalbą). Šaltiniotyrynę bazę autorius taip pat formavo pasitelkdamas įvairius dokumentus, susijusius su epigrafinių įrašų atsiradimu ir istorine raida: testamentus, laidojimų aprašymus iš Vilniaus kapitulos fondo, analizuojamo laikotarpio memorialinių įrašų tyrinėtojų darbus, korespondenciją ir kitus tyrimui aktualius šaltinius. Memorialinius epigrafinius įrašus disertacijos autorius tyrė pasitelkdamas specialiai pritaikytą George'o Gerbnerio linijinį komunikacijos modelį, Jurijaus Lotmano semiotinį, Paulo Connertono visuomenės atsiminimo teorijos modelius ir Maurice'o Halbwachso ir Jano Assmanno atminties teorijas.

Disertaciją sudaro įvadas, trys dalys, priedai, šaltinių ir literatūros sąrašas. Pirmoje disertacijos dalyje K. Tolkačevskis analizuoja epigrafinių įrašų tyrimus ir adaptuoja epigrafinių įrašų kaip metakalbos tyrimo modelį, antroje dalyje aptaria epigrafinio memorialinio įrašo kultūros modelio elementus ir nustato jų tarpusavio ryšius, trečioje disertacijos dalyje yra išskiriamos epigrafinio įrašo struktūrinės dalys ir svarbiausi akcentai nustatant paskirų įrašo dalių funkcijas. Šioje dalyje taikant jau minėtą Paulo Connertono teorinį modelį yra atskleidžiami epigrafinių memorialinių įrašų skaitymo aspektai.

Gynimo tarybos pirmininkas ir nariai išsakė pastabų, paskatinusių mokslinę diskusiją. Anot prof. dr. Elenos Macevičiūtės, K. Tolkačevskis ne visai tolygiai sėkmingai taikė semiotinius tyrimų modelius empirinių duomenų analizei atlikti, o prof. dr. Rimvydas Laužikas teigė, kad disertacijos autorius veikiau „atiduoda duoklę“ komunikacijai, nei iš esmės pasitelkia šios mokslų krypties tyrimo metodus kaip įrankius tyrimo objektui analizuoti. Doc. dr. Silva Pocyte disertacijoje pasigedo XIX a. politinės situacijos – bažnyčios ir tuometės valdžios santykių – pristatymo, kuris, jos manymu, būtų suteikęs platesnį epigrafinio memorialinio įrašo egzistavimo / komunikavimo kontekstą. Disertacijos gynimo taryba pabrėžė, kad pareikštos pastabos nemenkina disertacijos teksto kokybės ir reikšmės.

Kaip disertacijos privalumas išskirtas autoriaus pasiūlytas sisteminis ir tarpdalykinis požiūris į epigrafikos mokslą. Remdamasis komunikacijos ir informacijos mokslų tyrimų baze ir įrankiais XIX amžiaus epigrafinių memorialinių įrašų komunikacijai ištirti K. Tolkačevskis padėjo pamatą naujai atsirandančiai epigrafinių įrašų tyrimų paradigmai. Kaip vertinga išskirta autoriaus surinkta plati istoriografinė bazė (itin vertinga disertacijos priedo dalis, kurioje

pateikta 1795–1864 m. Vilniuje pagamintų 577 epigrafinių memorialinių įrašų bazė). Gynimo metu pažymėta, kad K. Tolkačevskio disertacija „Epigrafinio įrašo kultūra ir komunikacija: XIX a. Vilniaus memorialinių įrašų pagrindu“ yra svarus indėlis į komunikacijos ir informacijos mokslų tyrimus. Ja neabejotinai remsis mokslininkai, atstovaujantys įvairioms socialinių ir humanitarinių mokslų kryptims. K. Tolkačevskiui pasiūlyta disertaciją, ištaisius gynimo tarybos nurodytus pagrįstus trūkumus, spausdinti atskiru leidiniu – monografija.

Įteikta 2017 m. rugsėjo 21 d.